

Koncepcja ochrony danych i etyki w badaniach ankietowych realizowanych przez i-EVAL

Obowiązujące prawo

Niniejsza koncepcja odwołuje się do następujących niemieckojęzycznych dokumentów i publikacji:

1) *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych UE z 2018 r.*

RODO wraz z umieszczonymi w preambule motywami jego wprowadzenia można znaleźć m.in. na stronie: <https://dsgvo-gesetz.de/>

2) *Rada ds. Danych Społeczno-Ekonomicznych [RatSWD 2020: Rat für Sozial- und Wirtschaftsdaten] (2020, wydanie drugie): Informacja dot. ochrony danych. Wydanie drugie w pełni zaktualizowane RatSWD Output 8 (6), Berlin. Online: <https://doi.org/10.17620/02671.50>* (Uwaga: pod podanym adresem internetowym można znaleźć również wersję angielską). Rada ds. Danych Społeczno-Ekonomicznych została powołana przez niemieckie Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych (BMBF). Jej zadaniem jest doradztwo na rzecz rządu federalnego oraz rządów krajów związkowych w sprawach związanych z wykorzystaniem danych do celów naukowych.

3) *Grupa Robocza Niemieckich Instytutów Badań Rynkowych i Społecznych [ADM 2021: Arbeitskreis Deutscher Markt- und Sozialforschungsinstitute ADM e.V.] (2021): Wytyczne dotyczące przeprowadzania badań ankietowych wśród osób nieletnich. Online: <https://www.adm-ev.de/wp-content/uploads/2021/01/RL-Minderjaehrigen-neu-2021.pdf>*

Tło

Narzędzie internetowe i-EVAL do ewaluacji międzynarodowych spotkań młodzieży oraz narzędzie internetowe i-EVAL-Freizeiten do ewaluacji zajęć pozaszkolnych młodzieży niemieckiej zostały ponownie udostępnione online w 2021 r. Niniejsza koncepcja dotyczy obu systemów ewaluacyjnych, które pod względem technicznym są w dużej mierze identyczne, ale będą dostępne jako niezależne platformy dedykowane do oceny międzynarodowych spotkań młodzieży (w wersji wielojęzycznej) i zajęć pozaszkolnych młodzieży niemieckiej (tylko w języku niemieckim). W dalszej części termin "i-EVAL" będzie się odnosić do obu systemów.

Na platformie i-EVAL dostępne są naukowo opracowane ankiety do samodzielnej ewaluacji wyjazdów grupowych. Osoby odpowiedzialne za spotkania młodzieży mogą pobrać znormalizowane ankiety i przekazać je uczestnikom spotkania za pomocą kodu QR do wypełnienia na smartfonie. Wyniki są dostępne bezpośrednio dla organizatorów spotkań młodzieży, co pozwala wykorzystać ewaluację do lepszego przygotowania przyszłych imprez. Zgromadzone dane można też dobrowolnie przekazać jednostce centralnej oraz kierującemu projektem zespołowi naukowemu.

Projekt i-EVAL opiera się na materiałach opracowywanych od 2001 roku pod egidą sieci badawczej Forschungsverbund Freizeitenevaluation (www.freizeitenevaluation.de) i jest realizowany i finansowany przez cały szereg różnych organizacji (zob. informacje na odpowiednich platformach internetowych). Nowa wersja platformy i-EVAL została opracowana w ramach ścisłej współpracy z projektem naukowo-badawczym i-konf (poświęconym doskonaleniu pracy z dorastającą młodzieżą w oparciu o wyniki ewaluacji) realizowanym przez

Uniwersytet Humboldtów w Berlinie oraz Wyższą Szkołę Nauk Stosowanych Kościoła Ewangelickiego Wirtembergii w Ludwigsburgu. Projekt i-konf korzysta z doradztwa ekspertów GESIS - Instytutu Nauk Społecznych im. Leibniza, tak więc zalecenia GESIS stanowią część niniejszej koncepcji. Internetowe narzędzie i-EVAL zostało opracowane przez berlińską firmę Cosmoblondę. Firma Cosmoblondę udostępnia własną obszerną dokumentację w zakresie ochrony danych osobowych, a w umowie o powierzenie przetwarzania danych szczegółowo określa podjęte przez siebie techniczne i organizacyjne środki bezpieczeństwa.

Respondenci badani za pomocą narzędzi i-EVAL to z jednej strony pracownicy etatowi i wolontariusze, a z drugiej uczestnicy zajęć pozaszkolnych, spotkań młodzieży i imprez dla profesjonalistów.

Poniżej opisano obowiązujące na platformie i-EVAL zasady korzystania z danych.

1) Dane osobowe nie są gromadzone

Gromadzenie danych zawsze wymaga dużej ostrożności, a dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy gromadzeniu podlegają dane osobowe. Platforma i-EVAL jest zorganizowana w sposób pozwalający na całkowitą rezygnację z gromadzenia danych osobowych.

Zgodnie z art. 4 nr 1 RODO termin *"dane osobowe oznacza informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej („osobie, której dane dotyczą”); możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej"*.

Dane są zatem uznawane za osobowe zawsze wtedy, gdy można je przypisać do konkretnej osoby fizycznej (także w sytuacji, gdy wymaga to pewnego wysiłku). Jeżeli jednak takie przyporządkowanie jest niemożliwe ze względu na anonimizację danych, to gromadzone dane nie są danymi osobowymi (zob. RatSWD 2020, 9). A do danych nieosobowych RODO nie ma zastosowania.

Na platformie i-EVAL nie ma wymogu podawania ani nazwiska, ani danych kontaktowych. Również adres IP używanego urządzenia końcowego nie podlega zapisowi. W ankietach znajdują się jednak pytania o charakterze społeczno-demograficznym, których zestawienie mogłoby pozwolić na identyfikację konkretnych osób. W zależności od kwestionariusza są to np. pytania o następujące kwestie (znak W... oznacza kod pozycji):

- W206: Płeć
- W202: Wiek
- W214: Typ szkoły
- W224: Czy Twoi obydwój rodzice urodzili się w Niemczech?

Zadbano jednak o to, by mimo umieszczenia takich pytań w ankietach, dane osobowe nie były nigdzie gromadzone. Dokonano w tym celu rozróżnienia pomiędzy dwoma poziomami ewaluacji: poziomem obsługiwanym przez osoby odpowiedzialne za spotkania młodzieży w wymiarze lokalnym oraz poziomem ogólnej analizy naukowej.

a) Ankiety są przeprowadzane za pomocą internetowego narzędzia i-EVAL. Narzędzie to umożliwi osobom **odpowiedzialnym za realizację ocenianego spotkania** (a także, jeśli zachodzi taka potrzeba, przedstawicielom organizacji nadrzędnych, na przykład zrzeszających podmioty z całego kraju) bezpośrednią analizę zebranych danych. Internetowe narzędzie i-EVAL zostało jednak zaprogramowane w taki sposób, żeby wspomniane powyżej dane społeczno-demograficzne były analizowane niezależnie (jednowymiarowo) i aby nie można ich było przypisać do pozostałych odpowiedzi. Na przykład w przypadku ankietowania grupy złożonej z 15 chłopców i jednej dziewczyny, w

wyniku znajdują się więc informacje statystyczne o płci uczestników, ale bez przyporządkowania konkretnych odpowiedzi do płci respondentów. Niemożliwe będzie zatem ustalenie, które odpowiedzi zostały udzielone przez dziewczynę.

- b. Na potrzeby **analizy naukowej** całość zebranych danych jest udostępniana zespołowi naukowemu w postaci pliku csv, który zawiera również dane społeczno-demograficzne. Dane te są analizowane w zbiorze danych obejmującym odpowiedzi kilku tysięcy respondentów. Zatem nawet w przypadku połączenia wszystkich wspomnianych powyżej informacji, nie ma możliwości zidentyfikowania konkretnej osoby, zwłaszcza że zespół naukowców dysponuje jedynie danymi kontaktowymi kierowników grup i na żadnym etapie nie ma dostępu do nazwisk uczestników spotkań (do młodych ludzi zwraca się bowiem jedynie za pośrednictwem opiekunów, a nie bezpośrednio).

Podjęte zostaną także środki techniczne i organizacyjne, aby powiązanie konkretnej placówki z odpowiedziami napływającymi od respondentów z nią związanych było niemożliwe lub mogło nastąpić tylko przy ogromnym nakładzie pracy. W szczególności nazwy i dane kontaktowe organizacji uczestniczących w ewaluacji nie będą udostępniane nikomu spoza naukowego kierownictwa sieci badawczej Forschungsverbund Freizeitenevaluation.

Takie podejście do anonimizacji danych jest zgodne z motywami preambuły RODO, motyw 26 RODO, zdanie 5+6:

"Zasady ochrony danych osobowych nie powinny więc mieć zastosowania do informacji anonimowych, czyli informacji, które nie wiążą się ze zidentyfikowaną lub możliwą do zidentyfikowania osobą fizyczną, ani do danych osobowych zanonimizowanych w taki sposób, że osób, których dane dotyczą, w ogóle nie można zidentyfikować lub już nie można zidentyfikować. Niniejsze rozporządzenie nie dotyczy więc przetwarzania takich anonimowych informacji, w tym przetwarzania do celów statystycznych lub naukowych."

2) W przypadku osób poniżej 14 roku życia wymagana jest czynna zgoda rodziców

RODO przewiduje konieczność uzyskania zgody tylko w przypadku przetwarzania danych osobowych. Ponieważ projekt nie dotyczy danych osobowych w rozumieniu RODO, przepisy RODO nie mają tu zastosowania. Dlatego z punktu widzenia zasad ochrony danych osobowych nie ma potrzeby uzyskania zgody na ich przetwarzanie.

Oczywiście rozsądne i konieczne jest zastosowanie w badaniach zasady "informed consent" (świadomej zgody). Na początku ewaluacji respondenci są więc informowani, że udział w niej jest dobrowolny. Ponadto otrzymują szczegółowe informacje o projekcie, w ramach którego przeprowadzana jest ankieta oraz o tym, w jaki sposób będzie analizowana i czemu ma służyć. Dlatego przed rozpoczęciem ewaluacji w internecie udostępniana jest obszerna charakterystyka projektu badawczego, sposobu wykorzystania danych oraz kompletne kwestionariusze, tak by respondenci i ich rodzice mogli w każdej chwili uzyskać kompleksowe informacje.

O wyrażenie zgody na udział w ankiecie respondenci są proszeni na początku ewaluacji, swoją zgodę mogą jednak w każdej chwili wycofać, przerywając wypełnianie ankiety. Natomiast usunięcie w terminie późniejszym danych, które zostały już wysłane, jest technicznie niemożliwe, ponieważ po wysłaniu danych nie ma już możliwości przyporządkowania ich do konkretnego respondenta.

Respondenci są zwykle w wieku powyżej 14 lat, a zatem zgodnie z powołanymi na początku przepisami, są dostatecznie dojrzały, aby samodzielnie decydować o swoim udziale w ewaluacji. Szczególna sytuacja zachodzi tylko wtedy, jeżeli w ewaluacji uczestniczą respondenci poniżej 14 roku życia. W ich przypadku podmiot odpowiedzialny za organizację spotkania młodzieży ma obowiązek uzyskania zgody rodziców lub opiekunów prawnych na przeprowadzenie ankiety. Dokument z tekstem wyrażenia zgody może zostać umieszczony w formularzu zgłoszeniowym lub liście informacyjnym do rodziców z dołączonym odcinkiem

zwrotnym, można też skorzystać z formularza dostarczonego przez zespół projektowy. Zgody są archiwizowane przez organizatorów spotkania młodzieży, dzięki czemu osoby kierujące projektem ewaluacyjnym nie znają nazwisk uczestników (umieszczonych na formularzach), co pozwala na poszanowanie zasady minimalizacji danych.

Uwaga: W badaniach ankietowych projektu i-EVAL oprócz uczestników ankietowani są także przedstawiciele kadry, z których część nie jest jeszcze pełnoletnia. Również w ich przypadku dane osobowe nie są gromadzone. Ponieważ wszyscy członkowie kadry są przeszkoleni do pracy z młodzieżą, można założyć, że posiadają zdolność samodzielnej oceny sytuacji i nie ma potrzeby kierowania informacji do ich rodziców.

3) Osoby odpowiedzialne za przetwarzanie i ochronę danych

Jak wspomniano powyżej, samo przeprowadzenie ankiety nie wymaga gromadzenia danych osobowych. Inna sytuacja ma jednak miejsce w przypadku osób odpowiedzialnych za grupy młodzieży. Aby uzyskać dostęp do platformy i-EVAL muszą one podać prawidłowy adres e-mail. W odniesieniu do liderów grup przechowywane są zatem dane osobowe, co oznacza, że RODO ma w ich przypadku zastosowanie.

Zgodnie z zasadami RODO do przetwarzania danych należy wyznaczyć administratorów danych. Art. 4 nr 7 RODO stanowi: *"Na użytek niniejszego rozporządzenia termin "administrator" oznacza osobę fizyczną lub prawną, organ publiczny, jednostkę lub inny podmiot, który samodzielnie lub wspólnie z innymi ustala cele i sposoby przetwarzania danych osobowych"* (por. RatSWD 2020, 20).

Administratorem odpowiedzialnym za przetwarzanie danych w i-EVAL od 31.03.2021 r. jest dyrektor naukowy sieci badawczej Forschungsverbund Freizeitenevaluation, prof. dr Wolfgang Ilg, Evangelische Hochschule Ludwigsburg, Paulusweg 6, 71638 Ludwigsburg, e-mail: w.ilg@eh-ludwigsburg.de. W porozumieniu z właściwymi organami decyduje on o celach i sposobach przetwarzania danych, włącznie z przydzielaniem zadań osobom współpracującym (np. pracownikom naukowym) lub zatrudnianiem zewnętrznych podmiotów zajmujących się przetwarzaniem danych na zlecenie (np. dostawców usług informatycznych).

Adres Inspektora Ochrony Danych w IJAB - Biurze ds. Międzynarodowej Pracy z Młodzieżą Republiki Federalnej Niemiec:

IJAB - Fachstelle für Internationale Jugendarbeit der Bundesrepublik Deutschland e.V., Daniel Recht, Godesberger Allee 142-148, 53175 Bonn, datenschutz@ijab.de

Informacje o przechowywaniu danych w systemie i-EVAL oraz zasady polityki prywatności są od czerwca 2021 r. dostępne na stronach www.i-eval.eu, www.i-eval-freizeiten.de oraz www.freizeitenevaluation.de.